

چشم‌انداز سیاست خارجی

کاشگر و سانتریفیوژها

نگاه دکتر علی خرم، استاد دانشگاه و تحلیلگر ارشد مسایل سیاسی بین‌المللی

بررسی چند مقوله در رابطه با تحریم‌ها و تأثیر آنها بر یکدیگر می‌تواند محیط سیاست خارجی کشورمان را در سال ۸۷ تا حدودی روشن سازد که عبارتند از: جایگاه گزارش ۱۶ نهاد اطلاعاتی آمریکایی (NIE) در مورد موضوع هسته‌ای ایران، سرنوشت قطعنامه سوم تحریم در شورای امنیت، گزارش کنگره آمریکا در مورد اعمال تحریم‌ها بر علیه ایران، گزارش البرادعی در مورد وضعیت هسته‌ای ایران به اجلاس شورای حکام، حرکت تهاجمی ایران در آزمایش اولین موشک اعزامی به فضا و عملیاتی کردن نسل جدید سانتریفیوژهای سریع P-2.

۲۵ هزار معامله

البته وزارت خزانه‌داری آمریکا در مقابل گزارش فوق‌الذکر داشته، ایران در برابر تحریم‌های آمریکا و سازمان ملل متحد از انزوای روبه‌فزونی اقتصادی، مالی و سیاسی برخوردار شده و آمریکا از سال ۱۹۹۷ تاکنون توانسته از انجام حدود ۲۵ هزار معامله مالی ایران در سطح جهان جلوگیری نماید. اما همین سازمان هم اعتراف نموده که حجم کل این معاملات حدود ۵ میلیارد دلار بوده که در ۱۰ سال، عددی محسوب نمی‌شود. استوارت لوی، معاون در امور اطلاعات تروریزم و مالی وزارت خزانه‌داری آمریکا هم ادعا نموده که بسیاری از مؤسسات مالی دنیا، رابطه خود را با ایران قطع کرده‌اند. البته این ادعا باید مورد ارزیابی واقع بینانه‌ای قرار گیرد.

وزارت خزانه‌داری آمریکا بعد از عدم موفقیت در اروپا در زمینه تحریم ایران، اکنون چند ماهی است متوجه امارات و بحرین شده تا منابع و بانک‌های منطقه‌ای ایران را تحت تأثیر قرار دهد. هنگامی که ایران با قطع اعتبارات مالی بانک‌های اروپایی مواجه گردید، ثقل فعالیت خود را به خاور دور و منطقه خلیج فارس کشاند، لذا تأثیر عدم همکاری بانک‌های اروپایی به حداقل رسید. اما کشورهای عربستان، امارات و بحرین، در قبال قطع همکاری مالی با ایران، ضربه‌پذیرتر از کشورهای اروپایی هستند، زیرا هر حرکتی در این زمینه، به کاهش رونق اقتصادی در خلیج فارس می‌انجامد که خود، بزرگترین متضرر آن خواهند بود. از سوی دیگر، سهم بازار ایران در اقتصاد دُبی به طور مثال، آنقدر قابل توجه است که امارات بیش از ایران از هر قطع رابطه اقتصادی خسارت خواهد دید. اخیراً مقامات این کشور به طور غیررسمی مطلع شده‌اند که آمریکا به طور مخفیانه برای برخی شرکت‌های آمریکایی، مجوز صدور کالا به ایران صادر نموده است. به گمان کشورهای خلیج فارس، یک معامله بزرگ بین ایران و آمریکا محتمل است و در این بین، بزرگترین بازنده آنها خواهند بود. گزارش آقای البرادعی، رییس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، یقیناً در شدت و ضعف محتوای قطعنامه احتمالی بعدی و زمان صدور آن، تأثیرگذار خواهد بود. این گزارش که

دومین گزارش از همکاری ایران با آژانس در مورد مسایل معوقه محسوب می‌شود، تا حدی امیدوارکننده است، ولی چون حاوی پیشرفت‌های جدید ایران در زمینه عملیاتی نمودن سانتریفیوژهای نسل P-2 برای غنی‌سازی سریع اورانیوم می‌باشد، احتمالاً قادر نیست تأثیر بخش همکاری ایران با آژانس را پُررنگ سازد و آمریکا با تبلیغات خود، آن را تحت الشعاع قرار داده و خواهد داد. در چنین حالتی، این گزارش می‌تواند در شورای امنیت به کمک آمریکا و پیشبرد امر قطعنامه بینجامد. آزمایش اولین موشک کاشگر فضایی ایران نیز به اندازه کافی، حساسیت و نگرانی در میان کشورهای قدرتمند از جمله روسیه به وجود آورده و خوراک تبلیغاتی برای آمریکا فراهم نموده است تا سیاست خود را به پیش ببرد. چنانچه دو موضوع فوق، یعنی پرتاب اولین موشک کاشگر فضایی و عملیاتی نمودن نسل سریع‌تر سانتریفیوژها صورت نگرفته بود، به یقین می‌شد گفت، صدور قطعنامه سوم به فراموشی سپرده شده و هیچ جایگاه سیاسی و حقوقی ندارد. البته جمهوری اسلامی ایران نمی‌تواند خود را از پیشرفت‌های علمی، تکنولوژیکی و صنعتی محروم سازد و لازم است درجات پیشرفت را یک به یک طی نماید. ولی شرایط و موقعیت هم در این که اقدامات ایران چگونه در جهان تفسیر شوند، دخیل هستند.

سیاست ۸۷

در سال ۸۷ اروپا خود را برای فاصله گرفتن از سیاست‌های آمریکا آماده خواهند ساخت. روسیه و چین مایلند به سیاست‌های همکاری خود با ایران در تمام زمینه‌ها ادامه دهند و کشورهای عربی نیز علاقه‌ای به درگیری نظامی در منطقه و یا کاهش رونق اقتصادی ندارند. آمریکا هم در سال انتخابات قرار دارد و لذا نمی‌تواند تصمیمات قاطع یا استراتژی جدیدی در یکسال پیش‌رو داشته باشد. پس در مجموع، شرایط بین‌المللی برای ایران فراهم است که در سال ۸۷ فشارهای تحریم‌ها سخت‌تر نشوند و برعکس، در سایه یک دیپلماسی فعال و پویا و مبتکر، این تحریم‌ها می‌توانند کاهش یابند. البته تأثیر همین اندازه فشار تحریم‌ها بر اقتصاد ایران با توجه به تنگناهای موجود داخلی، موضوعی جداگانه است که باید به طور جدی بررسی و ارزیابی شود. ■

قطعا گزارش ۱۶ نهاد اطلاعاتی آمریکا، دست این کشور را در توجیه تحریم‌های وسیع‌تر میان افکار عمومی جهان و حتی متحدین آمریکا محدودتر نمود. تأثیر این محدودیت، مستقیماً بر نحوه صدور قطعنامه سوم تحریم در شورای امنیت سازمان ملل متحد کاملاً روشن گردید. روسیه و چین از یکسو، مخالف قطعنامه سوم در شرایط موجود بودند و از سوی دیگر، اجازه ندادند موضوع جدیدی در دایره تحریم قطعنامه به جز آنچه قبلاً در قطعنامه ۱۷۳۷ و ۱۷۴۷ آمده بود، منظور شود. سه کشور اروپایی فرانسه، آلمان و انگلیس، برای حفظ وجهه آمریکا و نشان دادن وحدت در شورای امنیت، رسماً با صدور قطعنامه و تحریم‌ها موافقت و همراهی نمودند، ولی خود به خوبی می‌دانند که اتحادیه اروپا چنین موضعی ندارد و ادامه این سیاست، آنها را در میان اتحادیه اروپا به زودی منزوی می‌سازد. اتحادیه اروپا در چارچوب پارلمان خود اقدام به صدور بیانیه‌ای نمود که در آن، موضع واقعی اعضا را مبنی بر کنار گذاشتن گزینه نظامی و هر گونه چالش سخت‌افزاری از جمله اعمال تحریم‌های بیشتر بیان نمود.

گزارش دو جناحی (Bipartisan) کنگره آمریکا در روز ۱۶ ژانویه ۲۰۰۸، در مورد ۲۰ سال تحریم‌های آمریکا و نتایج آن بر جمهوری اسلامی ایران انتشار یافت. این گزارش، تأثیرات تحریم‌های آمریکا بر ایران از سال ۱۹۸۷ تا ۲۰۰۷ را مورد بررسی قرار داده و اظهار داشته فقط از سال ۲۰۰۳ به بعد، ایران حداقل ۲۰ میلیارد دلار در بخش انرژی، سرمایه‌گذاری خارجی جذب نموده است. همچنین اظهار می‌دارد که ایران به عنوان یک کشور ثروتمند نفتی توانسته از سایر ارزها به غیر از دلار در فعالیت‌های اقتصادی خود بهره‌برداری نماید. اداره حسابرسی دولت آمریکا (GAO) نتیجه‌گیری می‌نماید، در چنین شرایطی که ایران دارای روابط تجاری جهانی می‌باشد و از رهبران تولید انرژی در دنیا محسوب می‌گردد، هرگونه انزوا و محدودیت این کشور